

Zápis o obhajobě disertační práce

Akademický rok: 2021/2022

Jméno a příjmení studenta: Mgr. Jiří Dynda
Identifikační číslo studenta: 54450148

Typ studijního programu: doktorský
Studijní program: Filozofie
Studijní obor: Religionistika
ID studia: 472294

Název práce: Bohové a běsi: Konstrukce slovanského pohanství ve středověkých písemných pramenech
Pracoviště práce: Ústav filosofie a religionistiky (21-UFAR)
Jazyk práce: čeština
Jazyk obhajoby: čeština
Školitel: Mgr. Jan Kozák, Ph.D.
Oponent(i): prof. PaedDr. Martin Golema, Ph.D.

David Zbíral

Datum obhajoby: 09.11.2021   **Místo obhajoby:** Praha
Termín: řádný

Průběh obhajoby: Po zahájení obhajoby a úvodním představení představil školitel (Jan Kozák) doktoranda, shrnul jeho průběh studia a svůj posudek na obhajovanou práci. Zdůraznil, že obhajující se již od počátků svého studia na ÚFaRu zabývá náboženstvím Slovanů a že tato dlouhodobá zkušenost a vytrvalá práce se pozitivně odráží v obhajované práci. Ocenil, že doktorand vynikal během svého studia vysokou publikační produktivitou, a to jak z kvantitativního, tak zejména z kvalitativního pohledu. Během svého studia pokryl doktorand velice široké badatelské pole a výtečně zmapoval západní i východní prameny ke slovanskému náboženství. Jiří Dynda tak dospěl k závěru doktorského studia jako naprosto zralý badatel. Disertace samotná je pak velice dobře ukotvená v metodologicky precizní práci s pramenným materiálem, poskytuje precizní a poctivou analýzu a její interpretační stavba je velice podnětná a užitečná. Práce zhodnotil jako skutečně hodnotnou.

Následně Jiří Dynda představil předkládanou práci (detailně viz autoreferát). Ve stručnosti shrnul základní cíle práce, zejména snahu popsat a pochopit motivace a cíle konkrétních středověkých autorů v jejich vlastním historickém kontextu, a následně přistoupit s vyšší mírou poučenosti k dílčím rekonstrukcím slovanského kulturního systému skrytého pod závojem křesťanských diskurzů. K tomuto cíli vedlo zaprvé rozdělení pramenného materiálu na tři skupiny. 1) Prameny, které nahlížejí pohanství jako vnějšího aktivního nepřítele. 2) Prameny časově po proběhnutí oficiální christianizaci, které mají na pohanství zejména triumfální pohled vítěze na poraženého. 3) Prameny, které nahlížejí pohanství jako vnitřního nepřítele v rámci křesťanské společnosti v obavě z přežívání zvyků, (po)věr apod. V těchto pramenech obhajující vysledoval pětici základních diskurzivních strategií, které jednotliví sledovaní autoři využívali k pohledu na pohanství (i v různých kombinacích). Tři z těchto diskurzů lze kategorizovat jako interpretatio christiana (démonologický, idolatrický a ortopraktický), dále se pak objevují dva diskurzy – euhemerismus a interpretatio classica – které nejsou

primárně christianizační, nicméně v kontextu pramenů stejně nahlížeji pohanství optikou křesťanů.

Práce dále postupovala systémem případových studií, ve kterých si autor kladl za cíl zjistit proč a jak využívali jednotliví autoři konkrétních diskurzů a jakým způsobem je kombinovali. Interpretačně bylo pro doktoranda nejzajímavější a nejpřínosnější srovnání pramenů z kategorie 1) (vnější nepřítel) a 3) (vnitřní nepřítel). Strategie se v případě těchto dvou kategorií v podstatě zrcadlí a ukazují, že když nebylo možné se pohanství zbavit, musel si ho nový systém přivlastnit a reinterpretovat. Krátce pak také doktorand shrnul další zajímavé závěry a poznatky.

Dále svůj posudek shrnul prof. Golema (detailně viz posudek). Od počátku se shrnutí neslo veskrze v pozitivním duchu. Práci označil za výbornou a v mnohém také inovativní a originální. Doktorand v předkládané práci poskytl velice poctivý, erudovaný a invenční vědecký rozbor, postupoval velice systematicky a metodologicky. Ocenil také značný pramenný rozsah a jazykovou vybavenost obhajujícího. Téma práce je velice složité a vyžaduje interdisciplinární přístup a doktorand prokázal, že se v této interdisciplinaritě obratně orientuje. Dokázal také bravurně odbourávat zaběhlé badatelské předsudky a vyhýbal se zbytečně unáhleným interpretacím a vše má velice dobře podložené prameny. Disertaci bez dalších kritických poznámek označil za vynikající a vysoce převyšující běžnou úroveň doktorských prací. Práci také doporučil k publikaci, a to bez nutnosti zásadních úprav. Prof. Golema následně položil několik otázek k diskusi, týkající se přínosu nastíněného hermeneutického obratu; pozic „religionistického inženýra“ a „religionistického druida“; druhům vztahů k jinakosti (mánie, fobie, filie) a zda lze ve zkoumaném materiálu pozorovat právě i filii, tedy nekonfliktní vztah; zda se autor neobává „zmocnění se“ práce novopohanskou komunitou. K těmto otázkám se doktorand vyjádřil po shrnutí druhého posudku.

Doc. Zbíral vůči práci také nešetřil chválou (detailně viz posudek). Dle jeho názoru ji lze označit za erudovanou, čtivou a hodnou vydání bez nutnosti velkých zásahů. O kvalitách je tedy naprosto přesvědčen a zde se zaměří spíše na kritické poznámky. Slabinu doc. Zbíral viděl zejména v rozporu mezi deklarovanými cíli a samotným tělem textu. Autorská dynamika často sklouzávala k pokušení sepsat i kritický pohled na možnost rekonstrukce slovanského pohanství na základě dostupných pramenů. Tato slabina má však snadné řešení – přiznat i tento cíl, a tak lze ze slabiny udělat další přednost celé disertace. Dále by oponent ocenil také větší důraz v některých tématech a rozšíření záběru (např. by ocenil ještě větší snahu porozumět vnitřní logice a rétorice středověkých autorů). Také by ocenil širší komparativní záběr, který by ještě více rozšířilo poznání o zacházení s jinakostí. Tento bod však zůstává spíše v rovině návrhu dalšího možného bádání. Závěrem však zdůraznil, že tyto poznámky jsou spíše okrajového charakteru a autor v žádném případě neztrácí ze zřetele širší souvislosti ani teoretické otázky, včetně skvělého rozšíření pohledu na problematiku etického a emického. Ocenil také kritiku distinkce vyšší a nižší mytologie. Celkově je vlastní přínos práce jasný, a vyniká skvělou argumentací.

K diskusi oponent přinesl dva dotazy: Co jsme se dozvěděli o křesťanských rétorických strategiích ve středověku? V čem se případně liší křesťanský diskurz o slovanském pohanství od pohledu na jiné pohanské kultury?

Jiří Dynda za posudky poděkoval a ocenil jejich poznatky, které pro něj byly podnětné. V diskusi se vyjádřil k tématům, která dali k diskusi oba oponenti. Co se týče hermeneutického obratu, zdůraznil, že je mu blízký i zobecňující přístup, který však musí být vystavěn právě na solidní práci s konkrétnostmi. V otázce religionistického

„inženýra“ a „druida“ také zastával střední pozici, která považuje za důležitou jak precizní práci s pramenným materiálem, tak interpretační práci a označil by se tak spíše za religionistického „hraničáře“. Filie, neboli benevolentnější a pozitivnější přístup, je podle doktoranda v pramenném materiálu přítomen také, byť spíše okrajově. Fenomén novopohanských nadšenců pak hodnotí spíše pozitivně a rozhodně se nebojí „zmocnění se“ své práce, naopak by to považoval spíše za využití, se kterým osobně nemá problém. K poznámkám doc. Zbírala obhajující uvedl, že námitka ohledně dvoukolejnosti, která není dobře stylisticky vyjasněná, je oprávněná a před publikací si zaslouží začlenění. Širší začlenění komparativního materiálu by bylo určitě přínosem, nicméně aktuálně by tuto práci raději přenechal jiným. Jedním z obecných poznatků o křesťanských strategiích je dle obhajujícího to, že bohužel pro slovanské náboženství spíše vypovídají o křesťanství, které se snaží pochopit sebe sama v kontaktu s jinakostí. Pochopení filtru, kterým na pohanství prameny nahlízejí, tedy nestačí k odhalení a rekonstrukci slovanského náboženství. Rekonstrukce je stále problematická, byť v některých případech možná a potenciál zde existuje, jak také ukázal ve své práci. Co se týče pohledu na jiné pohanské kultury, autor soudí, že křesťanské diskurzy budou do velké míry stejné, byť vždy bude nutné vzít v potaz další kulturní kontext, který odhalí specifika.

Následně probíhala širší diskuse o dílčích tématech. Diskuse se týkala např. rozdílů v akomodaci mýtu a rituálu, komparativního materiálu, geografické perspektivy na užití strategií, synkreze, ale také přínosu práce, jejího popularizačního potenciálu i plánů ohledně vydání.

V tajném hlasování se komise jednohlasně usnesla, že práce byla úspěšně obhájena.

Zapsal: Mgr. František Válek

Klasifikace obhajoby:	prospěl/a (P)	
Předseda komise:	doc. Mgr. Radek Chlup, Ph.D.	.....
Členové komise:	doc. Dalibor Antalík, Dr.	.....
	Mgr. Martin Pehal, Ph.D.	.....
	Mgr. Jan Kozák, Ph.D.	.....
	David Zbíral	.....